

Rozhovor týdne

ZDENĚK ŽALUD:

Oteplování? Plodinou zítřka v regionu je réva

DALIBOR KRUTIŠ

Profesor na Mendelově univerzitě v Brně a vědecký pracovník Ústavu výzkumu globální změny Akademie věd ČR Zdeněk Žalud se zabývá zemědělskou a lesnickou meteorologií. Podle něj by lidé měli myslet hlavně na to, jak zadržet vodu v krajině. „Pokud voda není prioritou dnes, bude zcela jistě za dvacet let. Jen to bude mnohem dražší,“ říká odborník.

Jak se změnilo klima na jihu Moravy za posledních padesát let?

Česká republika má několik stanic se zpracovanou více než dvěstěletou řadou pozorování. Z jejich údajů je zřejmé, že průměrná roční teplota stoupla o 1,2 °C. V posledních desetiletích hodnota zrychluje. Třeba údaje pro Kyjov za roky 1961–2017 prokazují nárůst o 0,7 °C. Současně se nemění roční úhrny srážek, ale mění se jejich rozložení. Přibývá srážek bouřkového charakteru. V krajině se voda při bouřkách, zvláště na svazích, méně vsakuje a rychleji odtéká než při trvalých deštích. Vyšší teplota je příčinou vyššího výparu, což vede k vyšší četnosti suchých období a k zimám s minimem sněhu. Přicházejí extrémně brzké nástupy jara a dlouhé horké vlny. Většina dopadů je spojená s dlouhodobým úbytkem nebo přebytkem vody.

Jsou klimatické změny součástí přirozeného vývoje na planetě?

Klima se měnilo vždy. Otázkou je, v jakých časových periodách. To, že cítíme dopady změn v průběhu jednoho života, není přirozená přírodní

změna. Musí být jiná příčina. Desítky studií hledaly vazbu mezi trendy v meteorologických prvcích, zvláště nárůstu teploty, a potenciálními příčinami. Vztah se potvrzuje u oxidu uhličitého. Jeho zvyšující se koncentrace v atmosféře a schopnost zachycovat záření zemského povrchu jsou hlavní příčinou změn klimatu. Naše závislost na fosilních zdrojích, při jejichž spalování se oxid uhličitý především uvolňuje, nese svoji daň.

Je současný stav se stále čtenějším výskytem sucha jen otázkou klimatu?

Ne, naproti tomu jde i charakter naší krajiny. Produkční výhody scelování pozemků se vyčerpaly a do popředí vystupuje utužení půdy a její eroze. Nůžky mezi klimatem a krajinou se rozevírají a negativně působící faktory se násobí.

Jak sucho mají vnímat zemědělci a jak ostatní lidé?

Zemědělec ho vnímá jako ohrožení svého podnikání. Jako faktor, který velmi těžko ovlivní. Běžný člověk pak v okamžiku, kdy vlastní aspoň kousek zahrady. Dokud ale poteče z kohoutku voda, nebude to pro většinu lidí větší téma. Na řadě míst pitná voda dochází. Ale přijedou cisterny, doplní vodojemy a běžný spotřebitel dopady sucha nepozná. Nestraším, jen konstatuji realitu.

Mohou se zemědělci připravit na další změny klimatu?

Samozřejmostí je výběr suchovzdorných odrůd a využívání agrotechnických postupů s cílem zadržet v půdě vodu. Postupně se mezi rizikové plodiny dostávají ty, které se vysévají na jaře, a je namístě

zvážit jejich pěstování. Jižní Morava je typická ovocnářstvem a zelinářstvem. Oba obory mají díky oteplení velkou perspektivu, ale pod kapkovou závlahou. Velký potenciál vidím ve vinohradnictví. Teplomilná réva vinná se svým bohatým kořenovým systémem a nízkou náročností na vodu může být v regionu plodinou budoucnosti.

Jak se mohou lidé na jihu Moravy spolupodílet na zmírnění dopadů nepříznivého vývoje klimatu v regionu?

Když jsem se o vodě učil v Izraeli, řekl mi tamní profesor Jacob Lomas: „Když se přestanu sprchovat, problém s vodou v mé vlasti nevyřeším.“ Tím chci říci, že jedno systémové opatření je cennější než pár individuálních. Správné řešení je tlačit na vlastníky nebo uživatele pozemků a politiky.

Je možné odhadnout další vývoj s ohledem na jih Moravy?

Zvláště v níže položených oblastech nebude situace z dlouhodobého pohledu lepší. Z posledních deseti let patřilo pět mezi nejteplejší od roku 1800. Musíme počítat s čtenějším výskytem extrémních situací, zvláště sucha. Změnu klimatu můžeme zmírnit, ale nezastavíme ji. To, co změnit můžeme a musíme, je naše krajina a voda v ní.

Zdeněk Žalud

O něm: Narodil se 9. 8. 1965 v Kyjově, ale od konce studií je Brňan. Absolvent Vysoké školy zemědělské v Brně, doktorát (Ph.D.) na BOKU ve Vídni, docent krajinné ekologie a profesor zemědělství.

Kde rád odpočívá: I ve volném čase je věrný vodě a nejráději relaxuje rybařením. Vyznává způsob „chyť a pusť“.

Kde se rád prochází: V lese. Nemyslí tím plantáže na dřevo, ale víceúrovňový, vícegenerační a vícedruhový les a v něm si užívá procházky spojené s houbařením.